

ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ В ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

к.е.н., доц. Тюха І.В.

Розкрито характерні відмінності у формах міжнародних розрахунків: за ціною, ризиком та обсягом зобов'язань банківських установ, щодо участі та відповідальності у процедурі переказу коштів між учасниками зовнішньоторговельних угод.

Ключові слова: міжнародні розрахунки, форми міжнародних розрахунків, документарний акредитив, інкасо, банківський переказ.

Зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. В сучасних реаліях інтенсивного розвитку, міжнародної економічної інтеграції, транс націоналізації та глобалізації світового господарства вона набуває особливої актуальності.

У зв'язку з цим, стає поширеною співпраця між суб'єктами підприємництва, розташованими в різних країнах. Ключовим моментом у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємствами є взаєморозрахунки між сторонами, які через їх специфіку прийнято називати міжнародними розрахунками.

Сучасна міжнародна економіка володіє розгалуженою системою способів, форм та засобів платежу, що формують цілісний, гнучкий та ефективний механізм розрахунків, за допомогою якого учасники угод мають можливість знижувати витрати та ризики, пов'язані з невиконанням контрагентом своїх зобов'язань за контрактом

Науковці характеризують міжнародні розрахунки, як систему регулювання платежів за грошовими вимогами та зобов'язаннями, що виникають між юридичними та фізичними особами різних країн у процесі їхньої діяльності у світогосподарській сфері [1].

Серед міжнародних розрахунків переважають платежі, пов'язані із зовнішньою торгівлею, послугами, кредитами, інвестиціями [2].

На сьогоднішній день банки відіграють досить важливу роль в системі міжнародних розрахунків, тому що виступають не тільки в ролі посередників між експортерами та імпортерами. Банки можуть виконувати роль кредиторів, що фінансують зовнішньоекономічні угоди, вони також виконують функції гарантів зовнішньоекономічних угод, що залежатиме від умов платежів які обирають контрагенти, а також функцію контролю. Банки можуть висувати свої вимоги до умов платежу та форм розрахунків, які контрагенти мають приймати до уваги, через це банки здобувають досить великий ступінь впливу на зовнішньоекономічні операції. Ступінь впливу банків залежатиме від ряду факторів: від зовнішньоекономічних зв'язків країни; участі фірм та підприємств у зовнішньоекономічній діяльності; купівельної спроможності валюти; політичного та економічного становища країни в якій знаходяться контрагенти; а також фінансового становища та репутації учасників зовнішньоекономічних угод.

Зв'язок між учасниками міжнародних розрахункових операцій забезпечується за допомогою телефонних і комп'ютерних мереж, електронних комунікацій. Саме на основі їх використання функціонують системи банківських повідомлень і системи розрахунків. Відмінність між ними в тому, що в рамках систем банківських повідомлень здійснюється лише оперативне пересилання і зберігання розрахункових документів, а врегулювання платежів забезпечується банками-учасниками; функції систем розрахунків безпосередньо пов'язані з виконанням взаємних вимог і зобов'язань банків-учасників.

Основними об'єктами системи міжнародних розрахунків виступають:

1. Товар, роботи або послуги, які експортер передає імпортеру згідно з умовами контракту;
2. Грошові кошти, або цінні папери (тратти), якими імпортер розраховується з експортером за одержаний товар, роботи, послуги;
3. Фінансовий інструмент, за допомогою якого здійснюється розрахунок між експортером та імпортером (форми розрахунків).

Об'єкт системи міжнародних розрахунків визначає характер взаємозв'язків між суб'єктами, тривалість процесу розрахунку, рівень ризику, що виникає в момент здійснення зовнішньоекономічних операцій [3].

Варто зазначити, що на стан міжнародних розрахунків також впливає багато різних обставин, наприклад, економічні і політичні відносини між країнами; становище країни на товарних і грошових ринках; ступінь державного регулювання ЗЕД і його ефективність; валютне законодавство; міжнародні торгові правила і звичаї; стан платіжних балансів та інше.

Крім того, існує певна особливість міжнародних розрахунків, яку доцільно охарактеризувати в трьох аспектах: по-перше, міжнародні розрахунки на відміну від внутрішніх розрахунків регулюються не лише національними нормами, а й міжнародними нормами, тому потрібно досить чітко розуміти міжнародні норми та правила ведення міжнародних розрахунків. По-друге, міжнародні розрахунки здійснюються в різних валютах, тому слід урахувувати зміни та коливання валютних курсів, через це потрібно розуміти та обирати більш вигідні валюти. По-третє, міжнародні розрахунки з країнами в яких діють частково конвертовані валюти країна використовує певні обмеження.

В таких умовах підприємствам суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності постійно потрібно враховувати питання ліцензування експортних та імпорتنих операцій, відмінностей законодавства різних країн, валютного контролю, податкового законодавства, технічних стандартів та вимог, антидемпінгового законодавства, а також наявності конвертованої валюти та змін валютних курсів.

Правовою підставою для проведення міжнародних розрахунків є зовнішньоекономічні контракти, а також двосторонні угоди (контракти) країн-партнерів. В процесі укладання зовнішньоекономічного контракту контрагенти узгоджують деталі комерційних та фінансових умов платежу [4].

Ефективність виконання контракту залежить від правильного вибору форми розрахунків, яку контрагенти самостійно визначають.

Класичними формами розрахунків, якими користуються суб'єкти зовнішньоекономічних операцій є: акредитивна, інкасова форма та банківський переказ.

Акредитивна форма розрахунків досить складна і дорога. Оскільки за виконання акредитивних операцій (авізування, підтвердження, перевірка документів, платежі) банки стягують вищу комісію ніж при інших формах розрахунків [2].

Крім того, для відкриття акредитива імпортер звичайно використовує банківський кредит, що вимагає сплати процентів, і відповідно веде до подорожчання цієї форми розрахунків.

Для експортера акредитивна форма розрахунків має переваги в порівнянні з іншими формами розрахунків: надійність розрахунків і гарантія своєчасної оплати товарів, а також це швидкість одержання платежу [5].

У практиці міжнародних розрахунків також використовують документарне інкасо, яке призначається для здійснення платежів насамперед тоді, коли експортер не хоче відвантажувати товар за відкритим рахунком, але водночас не має страхування ризику через акредитив.

На відміну від акредитивної форми, банки за документарним інкасо не беруть на себе зобов'язань здійснити платіж – головне завдання інкасою чого банку – представлення документів до оплати, або акцепту.

Завдяки меншій формальній строгості ця послуга пов'язана з меншими витратами і є більш гнучкою.

Найбільш дешевою та найбільш ризикованою формою розрахунків, як у міжнародному форматі, так і на внутрішньому ринку, виступає банківський переказ. Використання цієї форми можливе за наявності високого ступеня довіри до контрагента та його ділової репутації, у противному випадку використання банківського переказу потребує додаткового захисту у вигляді банківської гарантії.

В процесі здійснення міжнародних розрахунків повинні бути враховані не лише національні норми, але і норми міжнародного права, що базуються на

положеннях Женевської конвенції 1930 року, на якій було затверджені «Уніфіковані правила для документарних акредитивів», «Уніфіковані правила для інкасо» та ряд інших на які спирається сучасна система міжнародних розрахунків.

Дослідивши основні форми міжнародних розрахунків, не можливо визначити найкращу форму для експортера чи імпортера, тому що використання різних форм розрахунків може захищати інтереси як експортерів, так імпортерів. За допомогою обраних форм сторони захищають себе від ризиків неплатежів, ризиків поставки товару неналежної якості, кількості, та загального ризику партнерства з контрагентом.

Отже, в сучасній міжнародній економіці діє розгалужена система способів, форм і засобів платежів, що формують цілісний, гнучкий й ефективний механізм розрахунків. За допомогою яких, учасники угод можуть знижувати витрати та ризики, що пов'язані з невиконанням протилежною стороною своїх зобов'язань по контрактам

Ефективність проведених міжнародних розрахунків підприємства оцінюється правильно підібраними валютно-фінансовими умовами зовнішньоекономічного контракту, каналами зв'язку з контрагентом, а також банківськими установами, що будуть приймати участь у переказі коштів за зовнішньоекономічними угодами.

1. Козак, Ю.Г. Міжнародні комерційні угоди та розрахунки: нормативно-правове регламентування / За ред. Ю.Г. Козак, Н.С. Логвінова. – ЦУЛ, 2010. – 648 с.

2. Чиж, Н. М. Теоретичні аспекти міжнародних розрахунків / За загальною ред. Н.М.Чиж - К. - 2010. - 19 с.

3. Д'яконова, І. І. Міжнародні фінанси: навч. Посібник / За ред. І. І. Д'яконова, М. І. Макаренко, Ф. О. Журавка. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 548 с.

4. Дроздова, Г. М. Менеджмент внешнеэкономической деятельности предприятия: учеб.пособие. - Донецк : ДонГАУ, 2001. - 154 с.

5. Документарні акредитиви (сайт Райффайзен Банк Аваль) [Електронний ресурс]. Режим доступу :

<http://www.aval.ua/corporate/finbzn/document/avaluvan/>